

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра адміністративного
права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни: «Фінансове право»
на тему: «Відповідальність за бюджетні правопорушення»

Студентка групи ПР-32

Касій Ю. В.

Керівник: д. філ. з права, доц. Іванюк В. Д.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	6
1.1. Поняття та ознаки бюджетних правопорушень.....	6
1.2. Класифікація бюджетних правопорушень.....	8
1.3. Нормативно-правове регулювання відповідальності за бюджетні правопорушення.....	10
Висновки до розділу 1.....	12
РОЗДІЛ 2. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА БЮДЖЕТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	14
2.1. Загальні засади адміністративної відповідальності за бюджетні правопорушення.....	14
2.2. Особливості кримінальної відповідальності за бюджетні правопорушення.....	16
2.3. Характеристика дисциплінарної та майнової відповідальності за бюджетні правопорушення.....	18
Висновки до розділу 2.....	20
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА БЮДЖЕТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	22
3.1. Правові організаційні проблеми застосування відповідальності за бюджетні правопорушення.....	22
3.2. Шляхи вдосконалення механізмів відповідальності за бюджетні правопорушення.....	24
Висновки до розділу 3.....	26
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31

ВСТУП

Актуальність даної теми обумовлюється необхідністю забезпечення належного правового регулювання та ефективного механізму відповідальності за бюджетні правопорушення в Україні. Бюджет є одним із найважливіших елементів фінансової системи держави, його стабільність і прозорість безпосередньо впливають на економічну безпеку, соціальну справедливість та реалізацію публічних інтересів. Порушення у сфері бюджетних правовідносин завдають істотної шкоди державним інтересам, спричиняють втрати фінансових ресурсів, знижують ефективність бюджетної політики та підривають довіру суспільства до органів державної влади. Саме тому дослідження проблем відповідальності за бюджетні правопорушення є актуальним і вимагає комплексного аналізу правових, організаційних та практичних аспектів.

Науково-практичне значення теми полягає у виявленні прогалин чинного законодавства, визначенні основних недоліків у правозастосовній практиці та розробці пропозицій щодо вдосконалення механізмів юридичної відповідальності за порушення у бюджетній сфері. Результати дослідження мають важливе значення як для розвитку фінансово-правової науки, так і для практичної діяльності органів державної влади, що здійснюють контроль за використанням бюджетних коштів.

Метою дослідження є комплексне теоретичне та практичне вивчення природи бюджетних правопорушень, визначення видів юридичної відповідальності за їх вчинення, аналіз основних проблем правового регулювання та розробка пропозицій щодо удосконалення механізмів притягнення до відповідальності за бюджетні правопорушення в Україні.

Для реалізації мети у курсовій роботі поставлено наступні **завдання**:

- визначити сутність, ознаки та класифікацію бюджетних правопорушень;
- проаналізувати нормативно-правову базу регулювання відповідальності у сфері бюджетних правовідносин;

- охарактеризувати види відповідальності за бюджетні правопорушення: адміністративну, кримінальну, дисциплінарну та майнову;
- виявити основні правові та організаційні проблеми притягнення до відповідальності за бюджетні правопорушення;
- запропонувати шляхи вдосконалення механізмів юридичної відповідальності у сфері бюджетних правовідносин.

Ступінь наукового дослідження теми у вітчизняній літературі. У вітчизняній літературі питання бюджетних правопорушень досліджуються з різних аспектів. Федосова В. М. та Юрій С. І. аналізують механізми бюджетного процесу. Першко Л. О. і Ріппа М. Б. розглядають фінансову дисципліну як основу для розуміння порушень. Голоскік В. В. та Лавренова О. І. висвітлюють проблеми відповідальності за бюджетні зловживання, зокрема корупційного характеру. Манукян А. А. і Новицька Н. Б. досліджують податкові делікти як суміжне явище. Значна увага приділена фінансовій безпеці, контролю за ресурсами та відповідальності політичних партій (Онофрійчук О., Шарандін О. О.). Також актуальним є підхід до цифрових аспектів бюджетної відповідальності, який розглядають Бліхар М. і Матвієнко Ю.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі порушення норм бюджетного законодавства та притягнення до юридичної відповідальності за бюджетні правопорушення.

Предметом дослідження є нормативно-правові акти, теоретичні підходи, практика застосування норм права, що регулюють відповідальність за бюджетні правопорушення в Україні, а також напрями їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети у роботі використано **комплекс методів** наукового пізнання, зокрема: метод аналізу та синтезу для визначення сутності та ознак бюджетних правопорушень; порівняльного аналізу для зіставлення вітчизняного та міжнародного досвіду правового регулювання; індукції та дедукції для формулювання загальних висновків на основі вивченого матеріалу; формально-

юридичний метод для аналізу змісту нормативно-правових актів і правових норм, що регулюють відповідальність за бюджетні правопорушення.

Структура курсової роботи. Курсова робота складається з вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (25 найменувань на 3 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 33 сторінки, з яких основний текст - 28 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

1.1. Поняття та ознаки бюджетних правопорушень

У сучасних умовах розвитку державного управління особливе місце посідає правова категорія бюджетних правопорушень, адже належне функціонування бюджетної системи є запорукою фінансової стабільності держави. Бюджетні правопорушення як самостійний вид фінансово-правових деліктів потребують чіткого нормативного визначення і наукового осмислення. Згідно з Бюджетним кодексом України, «бюджетне правопорушення — діяння (дія чи бездіяльність), що полягає у порушенні бюджетного законодавства, за яке передбачено застосування до правопорушника заходів впливу» [1].

Така дефініція дозволяє виявити ключові риси бюджетних правопорушень. Насамперед вони є діями або бездіяльністю, тобто можуть проявлятися як в активній формі (наприклад, незаконне витрачання бюджетних коштів), так і у пасивній (затримка перерахування платежів, неподання звітності тощо). Далі, правопорушення завжди має бути пов'язане із порушенням бюджетного законодавства, що регламентує відносини у сфері формування, розподілу та використання бюджетних ресурсів.

Науковці також підкреслюють, що бюджетні правопорушення спрямовані на порушення публічних фінансових інтересів держави або місцевого самоврядування. Так, Бліхар М. зазначає: «Бюджетні правопорушення є правопорушеннями спеціального характеру, оскільки вони спрямовані проти фінансових інтересів держави та місцевого самоврядування, а також передбачають спеціальні заходи впливу відповідно до бюджетного законодавства» [22, с. 185].

Важливими ознаками бюджетного правопорушення є також: протиправність діяння, наявність вини, шкідливий наслідок або загроза його настання, визначене коло суб'єктів та відповідальність у формі застосування санкцій. Дослідники акцентують увагу на тому, що особливістю бюджетних правопорушень є їх об'єкт

— суспільні відносини у сфері бюджетної діяльності. Зокрема, Онишко С. В. зазначає, що «порушення фінансово-бюджетної дисципліни має прямий негативний вплив на фінансову безпеку держави, порушуючи сталість та передбачуваність бюджетних процесів» [11].

Необхідно звернути увагу на особливості складу бюджетного правопорушення. Структурно воно включає об'єкт правопорушення (публічні фінансові відносини), об'єктивну сторону (дія або бездіяльність), суб'єкта (фізична або юридична особа, уповноважена здійснювати операції з бюджетними коштами) та суб'єктивну сторону (вина у формі умислу або необережності). Згідно з науковими дослідженнями А. Манукян, «наявність усіх елементів складу правопорушення є обов'язковою передумовою для притягнення до юридичної відповідальності» [9].

Особливої уваги заслуговує класифікація бюджетних правопорушень, яка у науці проводиться за кількома критеріями. За характером порушення виділяють: порушення порядку складання бюджетів, порушення порядку виконання бюджету, нецільове використання коштів, недотримання фінансової дисципліни тощо. За нормами Бюджетного кодексу, «суб'єктом складом розрізняють правопорушення, вчинені державними органами, органами місцевого самоврядування, розпорядниками бюджетних коштів, підприємствами, установами, організаціями або окремими громадянами» [1].

Як зазначає В. Федосова та І. Юрія, «актуальним є питання про те, що порушення у сфері бюджетного процесу мають не лише адміністративно-правові наслідки, а й серйозний соціально-економічний резонанс. Порушення вимог бюджетного законодавства створює серйозні загрози для стабільності фінансової системи держави, сприяє виникненню кризових явищ у соціальній та економічній сферах» [18, с. 60, с. 80].

Важливу роль у забезпеченні належного виконання бюджетного законодавства відіграє превентивна функція юридичної відповідальності. Саме

тому законодавець передбачає можливість застосування не тільки адміністративних, але й фінансових заходів впливу. Згідно з Наказом Міністерства фінансів України від 26.02.2002 № 129, «протокол про бюджетне правопорушення є підставою для вжиття заходів до правопорушника з метою відновлення фінансової дисципліни та недопущення аналогічних порушень у майбутньому» [14].

Аналізуючи бюджетні правопорушення через призму фінансового права, слід зазначити, що вони характеризуються певними особливостями юридичної кваліфікації. Так, як зазначають дослідники М. Бліхар та Ю. Матвієнко, «фінансова відповідальність за бюджетні правопорушення є засобом не лише компенсації збитків, але й запобігання новим порушенням через застосування санкцій» [22, с. 185].

Бюджетне правопорушення є самостійною правовою категорією, яка має чіткі специфічні ознаки: воно посягає на фінансові відносини у сфері публічних фінансів, має визначену структуру складу, передбачає відповідальність у спеціальних формах, а також є інструментом забезпечення належного функціонування бюджетної системи держави. Превентивна та відновлювальна функції бюджетної відповідальності забезпечують не лише покарання за вчинене порушення, а й запобігання можливим негативним наслідкам у майбутньому.

1.2. Класифікація бюджетних правопорушень

Проблема класифікації бюджетних правопорушень є однією з центральних у фінансово-правовій науці, оскільки правильне розмежування видів правопорушень дає можливість чітко визначити особливості відповідальності за їх вчинення та механізми правового реагування. Бюджетні правопорушення, як окрема категорія деліктів, мають свою внутрішню структуру, що визначається як об'єктивними ознаками правопорушення, так і особливостями суб'єктного складу та характеру шкоди, яка завдається публічним фінансам.

У науці фінансового права запропоновано декілька підходів до класифікації бюджетних правопорушень. Передусім вони класифікуються за характером об'єкта посягання. Згідно з позицією Бліхара М., «основними видами бюджетних правопорушень є порушення порядку складання і виконання бюджетів, нецільове використання бюджетних коштів, порушення порядку фінансування програм, невиконання обов'язків зі звітності про використання бюджетних коштів» [22, с. 185].

За об'єктивною стороною бюджетні правопорушення поділяються на дії та бездіяльність. Дії можуть проявлятися у неправомірному витрачанні бюджетних коштів, зловживанні повноваженнями при розподілі бюджетних асигнувань, фальсифікації бюджетної документації. За Бюджетним Кодексом України виражається у «несвоєчасному виконанні бюджетних зобов'язань, невиконанні обов'язку щодо складання або подання бюджетної звітності, затримці перерахування доходів до відповідного бюджету» [1].

Важливим критерієм є суб'єктний склад правопорушення. Бюджетні правопорушення можуть бути вчинені посадовими особами органів державної влади, місцевого самоврядування, керівниками бюджетних установ, розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів. За дослідженням, В. В. Голоскік зазначає, що «у ряді випадків суб'єктами можуть бути також юридичні особи приватного права, що залучаються до виконання бюджетних програм» [3].

На підставі ступеня суспільної небезпеки бюджетні правопорушення умовно поділяються на адміністративні та кримінальні. Як зазначає Голоскік В. В., «за наявності особливо великої шкоди або ознак умислу діяння, що порушує бюджетну дисципліну, може бути кваліфіковане як кримінальне правопорушення, передбачене нормами Кримінального кодексу України» [3, с. 2-4].

Особливу увагу варто звернути на класифікацію бюджетних правопорушень за видом порушених правових норм. У цьому контексті Бюджетний кодекс визначає такі групи: «порушення порядку бюджетного планування; порушення порядку

виконання бюджету; нецільове використання бюджетних коштів; порушення правил ведення бухгалтерського обліку та складання звітності; порушення контролю за дотриманням бюджетного законодавства» [1]. А на думку Латковської Т., «кожен з виділених видів бюджетних правопорушень має свої особливості складу і специфіку юридичної відповідальності» [8].

Крім того, у науковій літературі, в тому числі в дослідженні А. Манукян, зустрічається класифікація бюджетних правопорушень за критерієм причинності, тобто в залежності від того, з яких обставин виникають порушення. Зокрема, вони можуть бути наслідком: «а) навмисних протиправних дій суб'єктів бюджетних відносин; б) недбалості або некомпетентності посадових осіб; в) об'єктивних чинників, пов'язаних із недосконалістю законодавства або бюджетного процесу» [9]. У контексті міжнародного досвіду також існує поділ бюджетних правопорушень на: проступки, що мають дисциплінарний характер; адміністративні делікти; кримінально-карані діяння.

Необхідно зазначити, що бюджетні правопорушення в Україні регулюються як спеціальними нормами Бюджетного кодексу України, так і нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення. Зокрема, передбачено, що «фактом бюджетного правопорушення є нецільове використання бюджетних коштів, перевищення встановлених бюджетних повноважень, порушення встановленого порядку складання і виконання бюджету» [1].

1.3. Нормативно-правове регулювання відповідальності за бюджетні правопорушення

Нормативно-правове забезпечення боротьби з бюджетними правопорушеннями в Україні є комплексною системою норм, що охоплюють як загальні положення фінансового права, так і спеціальні акти, присвячені питанням контролю та відповідальності у сфері бюджетних правовідносин. Базовим актом, який визначає основні засади регулювання бюджетних правопорушень, є

Бюджетний кодекс України. Відповідно до статті 116 Бюджетного кодексу України, «бюджетне правопорушення — це дія чи бездіяльність, що полягає у порушенні бюджетного законодавства, за яку передбачено застосування заходів впливу, визначених цим Кодексом» [1].

У науковій літературі, зокрема у праці Т. Латковської та інших, підкреслюється, що «саме Бюджетний кодекс України є основою фінансово-правового регулювання бюджетної сфери, що забезпечує нормативне визначення основних понять, процедур і форм контролю» [8]. Крім того, важливе місце у правовій системі займають положення Податкового кодексу України, оскільки надходження податків і зборів є складовою частиною формування бюджетних ресурсів. Як зазначено у Податковому кодексі України, «органи контролю мають забезпечувати правильність і своєчасність зарахування податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів» [13].

Особливе значення має також нормативний акт галузевого характеру — Наказ Міністерства фінансів України від 26.02.2002 № 129 «Про затвердження Порядку складання, передачі за належністю Протоколу про бюджетне правопорушення та форми Протоколу про бюджетне правопорушення». Згідно з пунктом 2 цього Наказу, «Протокол про бюджетне правопорушення складається у разі встановлення факту нецільового використання бюджетних коштів, недотримання бюджетної дисципліни або інших порушень, визначених бюджетним законодавством» [14].

Крім власне фінансових норм, до нормативно-правової бази регулювання бюджетних правопорушень відносяться і положення адміністративного права. Кодекс України про адміністративні правопорушення встановлює відповідальність за певні види правопорушень, що мають безпосередній вплив на бюджетний процес, зокрема за нецільове використання бюджетних коштів, порушення правил фінансування та обліку. Як слушно зазначає Манукян А. А., «на сьогоднішній день

єдиним законодавчим актом, який встановлює адміністративну відповідальність у сфері оподаткування, є Кодекс України про адміністративні правопорушення» [9].

Аналізуючи нормативно-правову базу, не можна обійти увагою і міжнародні акти. Так, Україна є учасницею Конвенції ООН проти корупції, яка встановлює стандарти запобігання зловживанням у сфері використання публічних коштів, у тому числі бюджетних [6]. У контексті євроінтеграційних процесів особливої ваги набувають також положення Антикорупційної стратегії України, яка передбачає заходи щодо посилення контролю за використанням бюджетних коштів і встановлення відповідальності за порушення у цій сфері [6]. Як вказує Онишко С. В., «Невпинне розгортання процесів глобалізації перетворюється у найбільш вагомий чинник необхідності зміни підходів щодо врахування вагомості змісту і тісноти зв'язку між фінансовою політикою і фінансовою безпекою, у тому числі й в контексті антикризових заходів» [11, с. 274].

Окремо необхідно звернути увагу на нормативно-правові акти, що регулюють спеціальні питання фінансової діяльності. У цьому контексті важливо підкреслити роботу В. Федосової та І. Юрій, що «питання запобігання порушенням бюджетного законодавства та відповідальності за такі порушення розглядаються через призму дотримання фінансової дисципліни, яка є запорукою забезпечення стабільності фінансової системи» [18].

Висновки до розділу 1

Бюджетні правопорушення становлять собою важливий інститут фінансового права, що відображає необхідність захисту публічних фінансових ресурсів від неправомірних посягань. Вони мають чітко окреслені риси, серед яких визначальними є протиправність діяння, його спрямованість на порушення норм бюджетного законодавства, наявність вини правопорушника та передбачення відповідальності. Особлива увага приділяється специфіці об'єкта правопорушення

— бюджетним правовідносинам, які є основою фінансової стабільності держави та місцевого самоврядування.

Класифікація бюджетних правопорушень дозволяє краще зрозуміти природу порушень і механізми юридичного впливу на правопорушників. Вона здійснюється за різними критеріями: характером діяння (дія чи бездіяльність), суб'єктним складом, ступенем суспільної небезпеки, правовими наслідками та видом порушених норм. Такий підхід сприяє належній кваліфікації діянь і застосуванню заходів відповідальності, що, своєю чергою, зміцнює бюджетну дисципліну.

Нормативно-правова база регулювання бюджетних правопорушень має комплексний характер і включає акти різної юридичної сили. Основу цієї системи становлять Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України та Кодекс України про адміністративні правопорушення, а також підзаконні нормативні акти, міжнародні договори і стратегії боротьби з корупцією. Системність і узгодженість цієї бази є запорукою правового регулювання у сфері бюджетних відносин.

Особливого значення набуває поєднання національного законодавства з міжнародними стандартами запобігання бюджетним правопорушенням. Механізми міжнародного контролю, зокрема у рамках діяльності GRECO та виконання вимог Конвенції ООН проти корупції, впливають на розвиток національної практики притягнення до відповідальності за порушення бюджетної дисципліни та сприяють вдосконаленню внутрішнього законодавства відповідно до світових практик.

Бюджетні правопорушення мають подвійне значення: вони не тільки завдають шкоди фінансовим інтересам держави, але й підривають довіру громадян до інститутів публічної влади. У зв'язку з цим питання ефективного правового регулювання відповідальності у сфері бюджету повинно залишатися у центрі уваги як законодавця, так і правозастосовних органів, оскільки від цього залежить цілісність фінансової системи та соціально-економічна стабільність держави.

РОЗДІЛ 2. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА БЮДЖЕТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

2.1. Загальні засади адміністративної відповідальності за бюджетні правопорушення

Адміністративна відповідальність за бюджетні правопорушення займає важливе місце у системі юридичних заходів впливу, що забезпечують дотримання фінансово-бюджетної дисципліни. Вона є особливою формою державного примусу, яка застосовується до осіб, що порушили норми бюджетного законодавства, але чий діяння за своїм характером не досягають рівня суспільної небезпеки, необхідної для кваліфікації таких діянь як злочини. Як зазначає Манукян А. А., «адміністративна відповідальність у сфері оподаткування встановлюється єдиним законодавчим актом – Кодексом України про адміністративні правопорушення, що створює уніфіковану базу для застосування санкцій» [9].

Згідно з визначенням, наведеним у Кодексі України про адміністративні правопорушення, адміністративне правопорушення — це «протиправна, винна дія чи бездіяльність фізичної або юридичної особи, що посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, встановлений порядок управління» [9]. У контексті бюджетних правовідносин адміністративна відповідальність настає за порушення порядку використання бюджетних коштів, недотримання вимог фінансової дисципліни, нецільове використання асигнувань тощо.

Адміністративні правопорушення у бюджетній сфері можуть бути класифіковані на кілька груп залежно від об'єкта посягання. Так, відповідно до класифікації, запропонованої В. В. Іщенком у дослідженні А. Манукян, адміністративні правопорушення поділяються на: «порушення порядку ведення бюджетного обліку та звітності; порушення обов'язків щодо сплати обов'язкових платежів; порушення контрольних функцій органів, що здійснюють бюджетний нагляд; правопорушення у сфері використання цільових бюджетних коштів» [9, с. 401].

Варто підкреслити, що адміністративна відповідальність у сфері бюджетних правовідносин виконує кілька важливих функцій. По-перше, вона має превентивний характер, оскільки саме загроза притягнення до відповідальності створює умови для добровільного дотримання бюджетного законодавства. По-друге, вона виконує репресивну функцію — накладає штрафи та інші санкції на порушників для забезпечення компенсації завданої шкоди або для відновлення бюджетної дисципліни [9].

Крім штрафних санкцій, що є основною мірою адміністративного впливу, законодавство передбачає також інші заходи: наприклад, відсторонення від виконання певних функцій, зобов'язання щодо відшкодування завданих збитків, анулювання рішень, ухвалених із порушенням законодавства. Відповідно до положень Наказу Міністерства фінансів України № 129, «складання Протоколу про бюджетне правопорушення є підставою для притягнення винної особи до адміністративної відповідальності шляхом накладення відповідних санкцій» [14].

У науковій літературі наголошується, що однією із головних ознак адміністративної відповідальності є її оперативність та спрощена процедура притягнення до відповідальності. Як підкреслює Лавренова О. І., «адміністративна відповідальність вирізняється відсутністю відносин службового підпорядкування між органом, що притягує до відповідальності, і правопорушником, а також можливістю застосування санкцій у позасудовому порядку» [6].

Особливістю застосування адміністративної відповідальності у сфері бюджетних правопорушень є її тісний зв'язок із фінансовим контролем. Як зазначено в науковій праці Онишко С. В., «результати фінансового контролю є основним джерелом інформації для виявлення фактів бюджетних правопорушень і ініціювання процедур адміністративного впливу» [11, с. 271].

У міжнародній практиці адміністративна відповідальність за порушення у сфері бюджету також є одним із ключових механізмів забезпечення належного управління публічними фінансами. Відповідно до стандартів GRECO та положень

Конвенції ООН проти корупції, держави зобов'язані забезпечити ефективну відповідальність за неправомірне використання бюджетних ресурсів, включаючи застосування адміністративних санкцій [6].

У національному законодавстві важливим залишається питання вдосконалення механізму притягнення до адміністративної відповідальності за бюджетні правопорушення. Як слушно зауважує Тулянцева В., «система заходів впливу потребує подальшого розвитку, зокрема шляхом підвищення ефективності штрафних санкцій та спрощення процедур виявлення і притягнення винних осіб» [17, с. 209].

Таким чином, адміністративна відповідальність є одним із найважливіших інструментів забезпечення належного виконання бюджетного законодавства. Вона сприяє захисту фінансових інтересів держави і місцевих громад, запобігає нецільовому та неефективному використанню бюджетних коштів і підтримує стабільність фінансової системи через механізми превенції, виявлення і санкціонування правопорушень у сфері бюджету.

2.2. Особливості кримінальної відповідальності за бюджетні правопорушення

Кримінальна відповідальність за бюджетні правопорушення є найбільш суворою формою юридичної відповідальності, яка застосовується у разі вчинення діянь, що за ступенем своєї суспільної небезпеки перевищують порогові межі адміністративних проступків і завдають істотної шкоди інтересам держави, суспільства та громадян. Відповідно до положень Кримінального кодексу України, кримінальній відповідальності підлягають особи, які вчинили умисне нецільове використання бюджетних коштів, службове підроблення фінансових документів, привласнення або розтрату бюджетних коштів, зловживання службовим становищем із метою незаконного отримання бюджетних ресурсів.

Особливу увагу у цьому контексті привертає визначення, подане Голоскіком В. В., який наголошує, що «корупційні правопорушення у сфері бюджету мають кримінально-караний характер у випадках, коли діяння супроводжуються навмисним завданням збитків публічним фінансам, отриманням неправомірної вигоди чи зловживанням владними або службовими повноваженнями» [3]. Як приклади кримінально-караних бюджетних правопорушень можна навести злочини, передбачені статтями 191, 210, 211 Кримінального кодексу України, зокрема заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем або нецільове використання бюджетних коштів.

Куліков О. у своїй науковій праці підкреслює, що «кримінальна відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення у сфері використання бюджетних коштів є однією із найважливіших гарантій забезпечення належного використання публічних фінансів» [5, с. 177]. При цьому зазначається, що до складу злочину обов'язково має входити така ознака, як наявність умислу, спрямованого на досягнення неправомірного результату через порушення бюджетного законодавства.

Нормативно-правовим підґрунтям кримінальної відповідальності за правопорушення у бюджетній сфері є не тільки національне законодавство, але й міжнародні зобов'язання України. Відповідно до Конвенції ООН проти корупції, «держави-учасниці зобов'язані встановлювати кримінальну відповідальність за незаконне збагачення, відмивання доходів, одержаних внаслідок корупційних дій, а також за зловживання бюджетними ресурсами» [6]. У цьому контексті відповідальність за тяжкі правопорушення у бюджетній сфері розглядається як необхідний елемент забезпечення міжнародних стандартів доброчесності у публічному секторі.

З огляду на вимоги Бюджетного кодексу України, належне використання бюджетних коштів передбачає обов'язок відповідальних осіб діяти у суворій відповідності до затверджених бюджетних призначень і програм. Будь-яке

нецільове використання коштів, їхнє незаконне привласнення або сприяння такому використанню тягне за собою застосування кримінально-правових заходів, оскільки «бюджетне правопорушення з ознаками кримінальної шкоди розцінюється як тяжке порушення фінансової дисципліни» [1].

Важливо зазначити, що злочини у сфері використання бюджетних коштів часто мають латентний характер, що ускладнює їхнє виявлення і доведення. Як слушно вказують Лавренова О., Стрельников А., Могил С., «злочини проти бюджету нерідко прикриваються формально законними документами, сфальсифікованими фінансовими звітами або фіктивними договорами про постачання товарів і послуг» [7].

Сучасна практика боротьби із кримінальними правопорушеннями у сфері бюджету передбачає не тільки покарання винних осіб, але й застосування спеціальних заходів конфіскації майна, примусової реституції завданих збитків, а також позбавлення права обіймати певні посади або здійснювати певні види діяльності. Відповідно до позиції Романюк Ю., «покарання у сфері фінансової відповідальності має бути спрямоване не тільки на кару, а й на відшкодування заподіяної шкоди фінансовій системі держави» [24, с. 233].

Необхідність підвищення ефективності кримінально-правового реагування на бюджетні правопорушення обумовлена також інтеграційними процесами України до європейського правового простору. Вимоги ЄС щодо боротьби з фінансовими зловживаннями передбачають запровадження більш суворих санкцій, розширення компетенції антикорупційних органів та забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності за порушення бюджетного законодавства [6].

2.3. Характеристика дисциплінарної та майнової відповідальності за бюджетні правопорушення

Дисциплінарна та майнова відповідальність є важливими формами юридичної відповідальності за бюджетні правопорушення, що мають на меті не

лише забезпечення дисципліни в органах публічного управління, а й реальне відшкодування збитків, завданих неналежним використанням бюджетних ресурсів. Ці види відповідальності відрізняються за своєю природою та механізмом реалізації, однак об'єднані спільною метою — забезпечити законність, належне виконання службових обов'язків і фінансову дисципліну.

Дисциплінарна відповідальність застосовується до службових осіб, винних у порушенні норм бюджетного законодавства або правил службової діяльності, що спричинили чи могли спричинити шкоду бюджетним інтересам. Як зазначає Лавренова О. І., «дисциплінарна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією або порушенням бюджетної дисципліни, є складовою системи гарантій добросовісного виконання службових обов'язків» [6]. Вона передбачає застосування таких заходів, як догана, попередження, звільнення з посади, відсторонення від виконання обов'язків тощо.

Нормативне регулювання дисциплінарної відповідальності закріплено у численних актах, зокрема в Кодексі законів про працю України, Законі України «Про державну службу», Законі України «Про запобігання корупції». Відповідно до статті 65 Закону України «Про державну службу», державний службовець несе дисциплінарну відповідальність за невиконання або неналежне виконання своїх службових обов'язків, у тому числі у сфері дотримання фінансової та бюджетної дисципліни. Як зазначає Голоскік В. В., «невиконання службовцем норм антикорупційного законодавства чи бюджетних обов'язків є підставою для застосування дисциплінарних стягнень незалежно від настання матеріальної шкоди» [3].

Щодо майнової відповідальності, вона виступає як самостійний вид цивільно-правового відшкодування шкоди, завданої бюджетним правопорушенням. За визначенням, наведеним у науковій праці Тулянцевой В., «майнова відповідальність у сфері бюджету є правовим обов'язком винної особи компенсувати завдані збитки у грошовій або іншій матеріальній формі» [17, с. 209]. Майнова відповідальність

застосовується як до фізичних осіб, так і до юридичних осіб, у випадках завдання шкоди бюджету внаслідок невиконання або неналежного виконання фінансових обов'язків.

Правовою підставою майнової відповідальності є наявність збитків, протиправної поведінки винної особи, причинного зв'язку між діянням і наслідком та вини порушника. Як підкреслюють Новицька Н. Б. та Новицький А. М., «питання притягнення до майнової відповідальності великих платників податків за податкові та бюджетні правопорушення має першочергове значення для забезпечення належного поповнення бюджету» [10, с. 89].

У сфері регулювання майнової відповідальності за бюджетні правопорушення також діють норми Бюджетного кодексу України. Стаття 120 Бюджетного кодексу передбачає обов'язок винних осіб відшкодувати суму бюджетних коштів, використаних не за призначенням або незаконно витрачених. Як вказується у праці Федосової В. М. та Юрія С. І., «відшкодування шкоди, заподіяної бюджету, є обов'язковою умовою реального захисту фінансових інтересів держави» [18].

Необхідно зазначити, що дисциплінарна і майнова відповідальність часто застосовуються паралельно з іншими видами відповідальності — адміністративною або кримінальною. Так, особа, яка допустила бюджетне правопорушення, може одночасно притягуватися до дисциплінарної відповідальності за порушення службових обов'язків, адміністративної — за порушення норм законодавства, і майнової — за завдану шкоду бюджету. Як слушно зауважує Першко Л. О., «система відповідальності у фінансовій сфері є комплексною та багатоступеневою, що дозволяє забезпечити максимальну ефективність захисту бюджетних ресурсів» [12].

Висновки до розділу 2

Відповідальність за бюджетні правопорушення є складною та багаторівневою системою заходів, що охоплює адміністративну, кримінальну, дисциплінарну і

майнову відповідальність. Кожен із видів відповідальності виконує власну функцію у механізмі захисту бюджетних ресурсів, спрямовану на недопущення порушень, відшкодування завданої шкоди та притягнення винних осіб до справедливого покарання. Сукупність різних форм юридичної відповідальності забезпечує комплексний характер протидії правопорушенням у бюджетній сфері.

Адміністративна відповідальність є оперативним інструментом реагування на порушення, що не досягають високого рівня суспільної небезпеки. Її основна мета — забезпечення дотримання бюджетної дисципліни через застосування санкцій, здебільшого у вигляді штрафів та інших заходів адміністративного впливу. Вона сприяє профілактиці правопорушень шляхом демонстрації невідворотності юридичних наслідків неправомірної поведінки.

Кримінальна відповідальність виступає як крайній захід правового впливу і застосовується лише у випадках тяжких порушень бюджетного законодавства, що завдали суттєвої шкоди публічним фінансам або були вчинені з корисливою метою. Її основне завдання полягає у притягненні до суворого покарання осіб, які через зловживання бюджетними ресурсами підривають фінансову безпеку держави, а також у відновленні порушених правових і фінансових балансів.

Дисциплінарна відповідальність слугує важливим механізмом внутрішнього контролю в системі публічного управління. Вона забезпечує підтримання професійної етики, законності й належного виконання службових обов'язків посадовими особами, що мають доступ до бюджетних ресурсів.

Майнова відповідальність є фінансовим інструментом захисту публічних інтересів, спрямованим на реальне відшкодування шкоди, завданої бюджету. Вона має компенсаторний характер і забезпечує відновлення фінансових ресурсів держави або місцевого самоврядування у випадках неправомірного їх використання.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА БЮДЖЕТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

3.1. Правові організаційні проблеми застосування відповідальності за бюджетні правопорушення

Сфера застосування відповідальності за бюджетні правопорушення в Україні характеризується наявністю численних правових і організаційних проблем, що істотно знижують ефективність охорони публічних фінансів. Одним із найбільш істотних недоліків є відсутність чіткої і системної кодифікації норм, які регулюють притягнення до відповідальності за правопорушення у сфері використання бюджетних коштів. Як слушно вказує Манукян А. А., «єдиним законодавчим актом, який встановлює адміністративну відповідальність у сфері оподаткування та бюджету, залишається Кодекс України про адміністративні правопорушення, проте він не завжди адекватно відображає особливості сучасної бюджетної системи» [9].

Крім того, практична реалізація положень законодавства щодо адміністративної відповідальності за бюджетні правопорушення ускладнюється через надмірну складність процедур доведення вини та нестачу механізмів ефективного контролю за правопорушниками. Новицька Н. Б. та Новицький А. М. зазначають, що «часто великі платники податків мають можливість уникати відповідальності за порушення у сфері бюджетних відносин через складність правової кваліфікації діянь та недостатню взаємодію між податковими і правоохоронними органами» [10, с. 87].

Окрему проблему становить низька ефективність заходів бюджетного контролю на місцях. Як підкреслює Тулянцева В., «існують значні труднощі у забезпеченні відповідального використання позабюджетних цільових фондів, що призводить до латентності правопорушень та мінімізації юридичних наслідків для винних осіб» [17, с. 209]. Використання цільових фондів часто залишається поза

межами ефективного державного контролю, що створює можливості для зловживань і нецільового використання коштів.

Іншою суттєвою проблемою є низький рівень інтеграції практики міжнародного права у національну систему відповідальності за бюджетні правопорушення. Як вказує А. Манукян, «українське законодавство не забезпечує належного механізму застосування практики Суду ЄС щодо протидії податковим і бюджетним зловживанням, що обмежує ефективність національної правозастосовної практики» [9, с. 404]. Це знижує спроможність України належним чином інтегрувати міжнародні антикорупційні стандарти та сучасні підходи до охорони публічних фінансів.

Особливої уваги заслуговують недоліки у сфері фінансового забезпечення органів, відповідальних за контроль за використанням бюджетних коштів. Як відзначає Онишко С. В., «відсутність достатнього ресурсного забезпечення діяльності органів фінансового контролю не дозволяє здійснювати регулярний і всеохопний аудит бюджетних потоків» [11, с. 270]. Фінансова слабкість контролюючих органів фактично сприяє тому, що багато порушень залишаються нерозкритими.

Актуальною залишається проблема слабкої імплементації заходів фінансової безпеки держави в контексті запобігання бюджетним правопорушенням. Як наголошують Романів В. В. та Дорошенко Н. О., «ефективна система фінансової безпеки передбачає не тільки превентивні заходи, а й чіткі та ефективні механізми притягнення до відповідальності за фінансові злочини у бюджетній сфері» [16, с. 232]. Водночас в Україні механізми фінансової безпеки ще не повністю інтегровані у загальну систему запобігання правопорушенням.

Проблеми існують і на рівні нормативного забезпечення процесу складання та передачі протоколів про бюджетні правопорушення. Так, Порядок складання Протоколу про бюджетне правопорушення, затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 26.02.2002 р. № 129, хоча й визначає основні вимоги, проте

залишається фрагментарним і недостатньо адаптованим до реалій сьогодення [14]. Як наслідок, у правозастосовній практиці виникають численні проблеми, пов'язані з правильністю фіксації фактів правопорушень, доведенням провини винних осіб та накладенням санкцій.

Отже, правові та організаційні проблеми застосування відповідальності за бюджетні правопорушення в Україні мають системний характер і вимагають комплексного підходу до їх вирішення, що передбачає як удосконалення законодавства, так і реформування інституційної структури контролю за бюджетними процесами.

3.2. Шляхи вдосконалення механізмів відповідальності за бюджетні правопорушення

Ефективне функціонування системи бюджетних правовідносин неможливе без дієвих механізмів притягнення до відповідальності за порушення законодавства. Сучасний стан цієї сфери свідчить про необхідність системного вдосконалення як нормативно-правового, так і організаційного забезпечення відповідальності. Одним із першочергових напрямів удосконалення є оновлення та уніфікація законодавчих норм, що регулюють склади бюджетних правопорушень. Як зазначає Латковська Т., «доктрина фінансового права повинна адаптуватися до умов цифрової трансформації та передбачати більш чітке й деталізоване регулювання відповідальності у сфері публічних фінансів» [8].

Необхідним є перегляд Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо бюджетної сфери, адже, як вказують Першко Л. О. та Ріппа М. Б., «поточне законодавство не охоплює повною мірою нові види деліктів, пов'язаних із цифровізацією бюджетних процедур, що створює прогалини у забезпеченні відповідальності» [12]. Доцільним видається також розроблення спеціального розділу в Кодексі, присвяченого саме бюджетним правопорушенням, із чітким переліком складів, ознак і санкцій.

Удосконалення організаційного механізму відповідальності вимагає запровадження єдиної інтегрованої бази даних про бюджетні правопорушення. За пропозицією Онофрійчука О. та інших дослідників, «систематизація даних про фінансові зловживання забезпечить прозорість та посилить превентивний ефект відповідальності» [19]. Створення такої бази дозволить швидко ідентифікувати факти порушень, аналізувати причини їх виникнення і вживати заходів щодо усунення системних недоліків.

Важливим напрямом вдосконалення є підвищення ролі превентивної функції відповідальності. Як зазначає Бліхар М. у контексті бюджетних правопорушень, «профілактика є набагато ефективнішою за репресію, адже дозволяє не допустити витрат часу та ресурсів на боротьбу з уже вчиненими правопорушеннями» [22, с. 186]. Для цього слід запровадити ефективні програми навчання службовців, пов'язаних із виконанням бюджетних функцій, включаючи обов'язкове антикорупційне навчання та тестування на фінансову грамотність.

Необхідним кроком є також запровадження більш суворих вимог до проведення спеціальної перевірки осіб, які претендують на посади, пов'язані з розпорядженням бюджетними коштами. Як справедливо підкреслюють Лавренова О. І. та Хамходера О. П., «підвищення стандартів доброчесності службовців є запорукою мінімізації корупційних ризиків у бюджетній сфері» [6].

Окремої уваги заслуговує необхідність узгодження українського законодавства із положеннями міжнародних стандартів протидії бюджетним правопорушенням. Як наголошує Куліков О., «ефективне застосування положень міжнародних конвенцій, таких як Конвенція ООН проти корупції, повинно бути не декларативним, а реальним, із чіткою імплементацією у національні механізми притягнення до відповідальності» [5, с. 176].

Вдосконалення механізмів відповідальності неможливе без реформування судової практики у справах про бюджетні правопорушення. Як справедливо вказують Шарандін О. О. та інші дослідники, «необхідне формування сталої

судової практики щодо фінансових правопорушень, що відповідатиме принципу правової визначеності та рівності усіх суб'єктів перед законом» [21, с. 102]. Судова практика повинна стати не тільки гарантією справедливого покарання, але й інструментом правового виховання та профілактики правопорушень.

Важливим перспективним напрямом є використання можливостей цифровізації для автоматизації процесу виявлення і фіксації фактів бюджетних правопорушень. Як підкреслюється у роботі «Фінансове право в умовах цифрової трансформації», «використання електронних сервісів та систем автоматизованого моніторингу бюджетних потоків дозволить мінімізувати людський фактор і зменшити ризики порушень» [20].

Таким чином, вдосконалення механізмів відповідальності за бюджетні правопорушення має охоплювати законодавчі зміни, реформу фінансового контролю, підвищення якості службової підготовки, імплементацію міжнародних стандартів, розвиток електронних інструментів моніторингу та формування сталої судової практики. Лише комплексний підхід дозволить досягти реального зниження кількості бюджетних правопорушень та забезпечити ефективний захист публічних фінансових ресурсів.

Висновки до розділу 3

Проблеми застосування відповідальності за бюджетні правопорушення в Україні обумовлені як недосконалістю правового регулювання, так і організаційними недоліками у діяльності контролюючих та правоохоронних органів. Наявні прогалини в законодавстві, нечіткість складів правопорушень, а також складність процесуального механізму притягнення винних осіб до відповідальності суттєво знижують ефективність охорони бюджетних коштів. Підвищення латентності бюджетних деліктів та відсутність реальної невідворотності покарання підривають довіру до фінансової дисципліни і загрожують фінансовій безпеці держави.

Однією з ключових проблем є недостатня узгодженість адміністративного, кримінального і фінансового законодавства, що регулює питання бюджетних правопорушень. Відсутність чітких критеріїв розмежування між адміністративною, дисциплінарною і кримінальною відповідальністю створює правову невизначеність і ускладнює правозастосування. Також залишається нерозв'язаною проблема ефективного впровадження міжнародних стандартів протидії корупційним і фінансовим правопорушенням у національну практику.

Вдосконалення механізмів відповідальності за бюджетні правопорушення має бути комплексним і передбачати оновлення законодавства, зокрема через уніфікацію норм Кодексу України про адміністративні правопорушення, створення спеціальних правових інститутів для боротьби з бюджетними зловживаннями, а також системне впровадження електронних інструментів контролю. Цифровізація процесів обліку, моніторингу і аудиту є важливою умовою підвищення прозорості використання бюджетних ресурсів та оперативного реагування на виявлені порушення.

Важливу роль у забезпеченні ефективності притягнення до відповідальності повинна відігравати реформа кадрової політики в органах публічного фінансового контролю. Підвищення вимог до доброчесності та кваліфікації службовців, запровадження регулярного антикорупційного навчання та підвищення незалежності фінансового контролю сприятимуть мінімізації ризиків неправомірного використання бюджетних коштів та зміцненню інституційної спроможності держави.

Тому, вирішення проблем застосування відповідальності за бюджетні правопорушення вимагає не тільки вдосконалення правового поля, а й формування нової культури фінансової відповідальності, орієнтованої на принципи прозорості, доброчесності та ефективності управління публічними фінансами. Комплексний і системний підхід дозволить забезпечити належний захист бюджету як одного з головних елементів національної безпеки України.

ВИСНОВКИ

1. Бюджетні правопорушення є комплексним правовим явищем, що поєднує елементи адміністративної, фінансової, кримінальної та дисциплінарної відповідальності. Їх сутність полягає у порушенні встановленого порядку формування, розподілу та використання бюджетних ресурсів. Бюджетне правопорушення посягає не лише на економічні основи держави, а й на принципи верховенства права та фінансової дисципліни. Визначальними ознаками бюджетних правопорушень є суспільна небезпека, протиправність, винність та наявність передбаченої законом юридичної відповідальності. Їх своєчасне виявлення і належна юридична оцінка є обов'язковою умовою збереження фінансової стабільності держави і місцевого самоврядування.

2. Нормативно-правова база регулювання бюджетних правопорушень в Україні охоплює низку законодавчих актів різної юридичної сили: Конституцію України, Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, окремі закони і підзаконні нормативно-правові акти. Водночас наявність численних законодавчих прогалин, суперечностей між актами різних рівнів, розмитість складів правопорушень та відсутність єдиного системного підходу до кваліфікації діянь істотно знижують ефективність правового регулювання у цій сфері. Необхідним є перегляд, уніфікація та кодифікація відповідних норм, а також гармонізація національного законодавства із міжнародними стандартами фінансового контролю і боротьби з корупцією.

3. Механізми відповідальності за бюджетні правопорушення в Україні мають складну структуру та включають адміністративну, кримінальну, дисциплінарну і майнову відповідальність. Однак на практиці існують суттєві труднощі з їх реалізацією через недосконалість правових механізмів кваліфікації правопорушень, обмеженість повноважень контролюючих органів, низьку результативність виявлення деліктів та м'якість застосовуваних санкцій. Особливо

актуальною проблемою залишається недостатня правова визначеність критеріїв розмежування між адміністративними і кримінальними правопорушеннями у бюджетній сфері, що призводить до порушення принципу юридичної визначеності та рівності перед законом.

4. Організаційні проблеми застосування відповідальності за бюджетні правопорушення полягають у фрагментарності системи фінансового контролю, недостатній координації між державними органами, що здійснюють контрольні функції, відсутності єдиної бази даних про порушення у сфері бюджету. Низький рівень цифровізації фінансового контролю, формальний підхід до проведення перевірок, корупційні ризики у процесі розгляду справ про бюджетні правопорушення додатково посилюють неефективність чинної системи. Відсутність належної професійної підготовки кадрів та слабкість превентивних заходів обумовлюють те, що значна частина порушень залишається нерозкритою або не отримує належної правової оцінки.

5. Шляхи вдосконалення механізмів відповідальності за бюджетні правопорушення мають бути комплексними і системними. Насамперед, необхідно оновити Кодекс України про адміністративні правопорушення із виокремленням окремого розділу про бюджетні правопорушення. Доцільним є запровадження уніфікованої електронної системи реєстрації і моніторингу правопорушень у сфері використання бюджетних коштів. Важливо посилити кримінально-правові гарантії відповідальності за тяжкі порушення, що завдають значної шкоди фінансовим інтересам держави, а також удосконалити інститут майнової відповідальності осіб, винних у заподіянні збитків бюджету. Особливу увагу слід приділити реформуванню кадрової політики органів фінансового контролю та підвищенню стандартів доброчесності посадових осіб.

6. Важливо забезпечити реальну імплементацію міжнародних стандартів запобігання бюджетним правопорушенням, зокрема Конвенції ООН проти корупції, Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією та

стандартів GRECO. Інтеграція міжнародного досвіду в українську практику дозволить не лише підвищити ефективність механізмів притягнення до відповідальності, але й забезпечити прозорість та підзвітність процесів управління публічними фінансами. При цьому важливо адаптувати міжнародні підходи до особливостей українського правового і фінансового середовища.

7. Забезпечення ефективної відповідальності за бюджетні правопорушення має стати важливим елементом загальної стратегії підвищення фінансової безпеки України. Держава повинна створити умови, за яких кожне порушення у бюджетній сфері буде невідворотно виявлене і належним чином санкціоноване. Це потребує одночасного реформування законодавчої бази, модернізації інституційної структури контролю, підвищення фінансової грамотності службовців та формування нової правової культури відповідальності за використання публічних коштів.

8. В цілому, лише комплексна модернізація законодавчих, організаційних і процедурних механізмів відповідальності за бюджетні правопорушення здатна забезпечити реальне зміцнення фінансової дисципліни, прозорість бюджетних процесів та належний рівень захисту економічної основи держави. Вирішення проблем у цій сфері є обов'язковою умовою не тільки для забезпечення сталого економічного розвитку України, а й для утвердження принципів верховенства права і довіри суспільства до державних інституцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI : станом на 5 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>(дата звернення: 27.04.2025).
2. Головач О. А., Дерев'янко Н. З. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері підприємницької діяльності. *Juridical scientific and electronic journal*. 2024. № 9. С. 470–474. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/113>(дата звернення: 27.04.2025).
3. Голоскіс В. В. Відповідальність за корупційні правопорушення: дотримання принципів задля досягнення мети. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. № 12. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-12-01-02>(дата звернення: 27.04.2025).
4. Кобзєва Т. А. Фінансова та адміністративна відповідальність за порушення податкового законодавства. *Європейські перспективи*. 2022. № 3. С. 170–177. URL: <https://doi.org/10.32782/ep.2022.3.26>(дата звернення: 27.04.2025).
5. Куліков О. Відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення: міжнародно-правовий аспект. *Scientific works of National Aviation University. Series: Law Journal "Air and Space Law"*. 2022. Т. 3, № 64. С. 175–179. URL: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.64.16888>(дата звернення: 27.04.2025).
6. Лавренова О. І., Хамходера О. П. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією. Нац. ун-т "Од. юрид. акад.", 2019. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.12469>(дата звернення: 27.04.2025).
7. Лавренова О., Стрельников А., Могил С. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією. Нац. ун-т "Од. юрид. акад.", 2019. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.12147>(дата звернення: 27.04.2025).
8. Латковська Т., Сідор М., Койчева О. Фінансове право. Нац. ун-т "Од. юрид. акад.", 2019. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.121137>(дата звернення: 27.04.2025).

9. Манукян А. А. Адміністративна відповідальність за податкові правопорушення. *«Юридичні науки: проблеми та перспективи»*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-292-3-114>(дата звернення: 27.04.2025).

10. Новицька Н. Б., Новицький А. М. Відповідальність за податкові правопорушення великих платників податків. *Ірпінський юридичний часопис*. 2025. № 4(17). С. 86–93. URL: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-4\(17\)-2024-86-93](https://doi.org/10.33244/2617-4154-4(17)-2024-86-93)(дата звернення: 27.04.2025).

11. Онишко С. В. Фінансова безпека і фінансова політика держави в категоріях їх взаємовпливу та узгодження. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С. 266–276. URL: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.2.2018.266-276>(дата звернення: 27.04.2025).

12. Першко Л. О., Ріппа М. Б. Фінанси. Київ, 2019.

13. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 1 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>(дата звернення: 27.04.2025).

14. Про затвердження Порядку складання, передачі за належністю Протоколу про бюджетне правопорушення та форми Протоколу про бюджетне правопорушення : Наказ М-ва фінансів України від 26.02.2002 № 129 : станом на 1 січ. 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0213-02#Text>(дата звернення: 27.04.2025).

15. Радіонов, Ю. Д. (2015). Ключові бюджетні порушення та напрями їх мінімізації. *Економіка та держава*, (1), 51–55.

16. Романів В. В., Дорошенко Н. О. Фінансова безпека України. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 4(90). С. 230–235. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2019-4\(90\)-230-235](https://doi.org/10.26642/ema-2019-4(90)-230-235)(дата звернення: 27.04.2025).

17. Тулянцева В. Відповідальність за правопорушення у сфері використання позабюджетних цільових фондів. *Юридичний вісник*. 2021. № 6. С. 207–211. URL: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i6.2047>(дата звернення: 27.04.2025).

18. Федосова В. М., Юрія С. І. Бюджетна система. Тернопіль : Екон. думка, 2012. 870 с.
19. Фінансова безпека держави / О. Онофрійчук та ін. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 12(40). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-12\(40\)-765-776](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-12(40)-765-776)(дата звернення: 27.04.2025).
20. Фінансове право в умовах цифрової трансформації. Чернівці : Технодрук, 2021. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.15123>(дата звернення: 27.04.2025).
21. Шарандін О. О. Відповідальність політичних партій за фінансові правопорушення. *Європейський правничий часопис*. 2024. С. 99–105. URL: [https://doi.org/10.36919/3041-1149\(print\).5.2024.99-105](https://doi.org/10.36919/3041-1149(print).5.2024.99-105)(дата звернення: 27.04.2025).
22. Blikhar M., Matviienko Y. Відповідальність за бюджетні правопорушення. *Socio-economic relations in the digital society*. 2023. Т. 4, № 50. С. 184–192. URL: <https://doi.org/10.55643/ser.4.50.2023.543>(дата звернення: 27.04.2025).
23. Degtyar Y. R. Fiscal offences as a basis of liability under the current legislation of Ukraine. *Economics and Law*. 2016. No. 1. P. 19–24. URL: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2016.01.019> (date of access: 14.05.2025).
24. Romaniuk Y. Financial liability as a category of financial law. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2019. Vol. 12. P. 231–235. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.43>(date of access: 27.04.2025).
25. Sidorenko A., Volenko V., Kumkov D. Theoretical characteristics of definition of interaction between categories "budget process" and "state financial control". Scientific opinion: Economics and Management. 2019. No. 3(65). URL: <https://doi.org/10.32836/2521-666x/2019-65-31> (date of access: 14.05.2025).